

Результати праці отримали гідне завершення у вигляді видання, яке вийшло у хорошому поліграфічному виконанні.

Загалом, створення А.А. Непомнящим повноцінної бібліографічної презентації історико-етнографічних досліджень Криму 1921–1945 років з доповненням з публікацій кінця XVIII – початку XX ст. відкриває нові можливості для об'єктивної оцінки напрямів, динаміки, масштабів, специфіки та наукового рівня вивчення Криму, подальшого дослідження його історії та культури. Фахівці вже зараз віддають собі звіт у тому, що у вітчизняній бібліографії не було – і немає – подібного фундаментального ретроспективного дослідження в області регіоналістики. Показчик гідно поповнив ретроспективну бібліографію, а в цілому суттєво продовжив серію наукових досліджень з кримиознавства, започаткованих і напрацьованих А.А.Непомнящим і його учнями – представниками яскравої сучасної кримиознавчої школи.

Подано до друку: 18.04.2015 р.

УДК 727.6/7(039)

Р.В. МАНЬКОВСЬКА

Почути голос минулого

[Рец. на: *Кепін Д. В., Титова О. М.* Охорона палеоприродної та археологічної спадщини [Монографія] / Д. В. Кепін, О. М. Титова : Центр пам'яткознавства НАН України і УТОШК. – К. : Центр пам'яткознавства НАН України і УТОШК, 2015. – 152 с.]

Наукова спадщина Центру пам'яткознавства НАН України і Українського Товариства охорони пам'яток історії і культури поповнилась оригінальним дослідженням. Його автори – відомий вчений із пам'яткознавчої тематики, директор Центру Олена Титова та її учень, молодий дослідник Дмитро Кепін. Відзначаючи плідну співпрацю наставника і його послідовника, хотілось би ще раз привернути увагу до вагомого внеску співробітників Центру в розробку пам'яткоохоронної та музеєзнавчої проблематики, формування плеяди молодих фахівців із дослідження питань пам'яткоохоронної та музейної справи, у послідовне розширення і удосконалення української наукової пам'яткознавчої школи.

У монографії «Охорона палеоприродної та археологічної спадщини» сконцентровано увагу на актуальній проблемі сучасності – збереження пам'яток первісної культури, а також через засоби музеєфікації активне залучення їх до соціокультурного простору. Спираючись на розлогу законодавчу базу України з проблем культурної спадщини, автори цілком справедливо стверджують, що музеї «є скарбницями колективної спадщини людства, зберігають унікальну інформацію культурного значення, яка міститься у матеріальних пам'ятках» (с. 5). Серед різноманітних форм охорони палеоприродної й археологічної спадщини, які широко використовуються у зарубіжних країнах і в Україні, науковці акцентують увагу на діяльності «музеїв просто неба», зокрема, на археологічній скансенології. У книзі глибоко проаналізовано історіографію проблеми, зазначено внесок українських дослідників у розвиток сучасних концептуальних підходів із музеєфікації археологічних комплексів та окремих об'єктів, висвітлено досвід зарубіжних фахівців, представлено власні теоретичні та практичні напрацювання авторів щодо збереження палеоприродної та археологічної спадщини.

У розділі «Класифікація музеїв просто неба» дослідники належним чином відтворили наукову дискусію, яка нині триває в музейному середовищі українських і зарубіжних вчених щодо типологізації, класифікації музеїв такого типу. Зупиняючись на характеристичі понять «музей-заповідник», «скансен», «археопарк», «археодром», «діснейленд», Олена Титова та Дмитро Кепін за власним баченням пропонують виділити «археологічну скансенологію як міждисциплінарну науку, яка є складовою частиною музеології. Об'єкт дослідження – «археопарки» різних підтипів: *in situ* (з лат. – на місці), археологічні «діснейленди», «археодроми», «експериментальні поселення» («уявні музеї»). Предмет – експозиційне відображення (моделювання, реконструкція) археологічного контексту як *in situ*, так і в уявних музеях» (с. 14). Ілюстрацією до авторського підходу слугує подана в монографії схема про структуру археологічної скансенології та її місце у системі гуманітарних наук (с. 15). Важливим кроком у розвитку археологічної скансенології, вважають науковці, має стати затверджений на законодавчому рівні правовий статус «археопарків».

Проблема охорони палеоприродної спадщини в Україні розглядається у розділі «Охорона пам'яток природи». Простежуючи шляхи наукового вивчення пам'яток природи, від появи самого терміну «пам'ятка природи» в 1818 р. (с. 18) до сучасної класифікації їх за видами та типами, пам'яткознавці зупиняються на характеристичі «геопарків», палеонтологічних і археолого-палеонтологічних парків у світі та в Україні. Автори відзначають відмінності між «геопарками», як об'єктами особливої геологічної значущості, рідкості та краси (роз'яснюється у міжнародних документах ЮНЕСКО, с. 22) та пале-

онтологічними парками. Вони слушно наголошують на специфіці їх музеєфікації, методах досліджень, консервації та експонування (с. 36).

Розділ «Музеєфікація археологічних пам'яток» за матеріалами українських пам'яток висвітлює комплекс теоретичних і практичних питань зі створення «археопарків» з історії первісного суспільства. Тема поділена на два підрозділи: «Концептуальні підходи до створення «археопарків» та «Перспективи розвитку «археопарків» в Україні». У першому підрозділі, розглядаючи методикку музеєфікації археологічних пам'яток, науковці зупиняються на специфіці геоекологічного моніторингу, застосування геоекологічного підходу до характеристики пам'яток доби первісної історії, проведення їхньої інженерно-геологічної оцінки (с. 40–41). У другому підрозділі автори обрали Кримський півострів, аби на його історико-археологічній спадщині проілюструвати різноманітні методи збереження й експонування археологічних пам'яток (с. 50–54). Також пам'яткознавцями розроблено та запропоновано наукову концепцію Геоархеологічного музею з експонуванням *in situ* археолого-палеонтологічної пам'ятки раннього палеоліту в районі теперішнього села Меджибіж (Летичівський район Хмельницької обл.) (с. 55–56), що є вагомим внеском у розвиток сучасної музейної справи України.

Особливої уваги заслуговують додатки та список використаної літератури до монографії, який нараховує 365 назв й охоплює праці вітчизняних і зарубіжних дослідників гуманітарного та природничого профілю з музеєфікації пам'яток природної й археологічної спадщини. У додатках подається за територіально-географічним принципом стисла інформація про «археопарки» та «археодроми» з історії первісності у зарубіжних країнах (с. 95–134), відзначаються засоби (консерванти), які застосовуються у музейній практиці для збереження археолого-палеонтологічних пам'яток (с. 134–137), пропонуються науково-методичні та практичні рекомендації з використання об'єктів археологічної спадщини у туристичних маршрутах України (с. 137–148).

Монографія Д.В. Кепіна та О.М. Титової за рівнем аналізу історіографічного матеріалу, опрацюванням теоретичних і практичних досягнень в українському та зарубіжному пам'яткознавстві й музеології, особистим внеском авторів у розробку актуальних питань пам'яткоохоронної та музейної справи є важливим кроком у просуванні української науки на шляху вирішення проблем збереження палеоприродної й археологічної спадщини України. Книга буде цікава і як методичний посібник для музейників, палеонтологів й археологів, викладачів і студентів пам'яткознавчої та музеєзнавчої спеціалізації, фахівців пам'яткоохоронної справи, а також для всіх, кому не байдужа доля історико-культурної спадщини України.